

АНТОЛОГИЈА АНТИЋ
Изабрана лирика Мирослава Антић

Едиција АНТОЛОГИЈА

Уредник

Зоран Колунџија

Рецензент

Душко Трифуновић

На њредњој корици:

Мирослав Антић: *Аушолоорџреи*

На задњој корици:

Henry Gaudier-Brzeska: *Abstract*, 1914

АНТОЛОГИЈА АНТИЋ

ИЗАБРАНА ЛИРИКА
МИРОСЛАВА АНТИЋА

Избор, редакција и предговор
Драшко Ређеп

Четврто издање

ПРОМЕТЕЈ
Нови Сад

НЕ МОЖЕМО БЕЗ АНТИЋА*

Васколика стваралачка појама Мирослава Антића (1932–1986) подстакнута је интимним страхом да се, не дао Бог, мимоиђемо са неким од чудеса овога света. Свеједно да ми је реч о пејзажима, женама, књигама, мудрацима, увек је у Антићевом рукопису жудња за тоталним животом омогућавала да се отвори *чаролија обичној*.

Планетарне плиме једном су, екстатични ваздух нешег јединственог морнара, свакако и бунтовника са разлогом. Узбуђења се, често веома успешно, претапају у узбудљиве наше несанице.

Антићеве *шеме без јединства*, у семантичким знацима познатог наслова Исидоре Секулић, заправо подразумевају непреглед наших модерних времена. Сада се јасно види да је Антић, у једној од својих раних песама, *човечанство* осећао као ствар колико породичну толико и метафизичку.

Само још Антић, са Бранком Миљковићем, једини легендарни песнички двојац друге половине прошлог века, може да вас изненади.

Рапсодични аутор *Војводине* и њених безмерних небеса, који је, тако рано, посве млад, тепао ђерму, као свом млађем брату, а звезде проналазио

* Предговор другом издању

на свим странама, па и у нашем равничарском ниском грмљу, – у резонанси позне, вишегодишње филозофске литературе, објавио *Савршенство вајре* и *Миш о ијици*, као велике тестаменталне трактате о нашем постојању.

Доказало се у више наврата да је овај наоко разбарушени, непредвидљиви боем итекако марио поуздан податак, минуциозно истраживање, изградњу саму. Раша Попов је баш на примеру *Гаравої сокака* показао у коликим је размерама овај бајковитан Банаћанин био на страни изричитог ромског говора, презирући ачења сваке врсте.

Антићева харизма је била и остала неодољива. Нашем оскудном трајању, у некадашњем, маленом граду, једини је он био кадар да сугерише атрибут узвишености, среће, постарености. Са већ знатне временске удаљености, може се са сигурношћу утврдити како је Антићев говор, као и његова биографија уосталом, био алиби за нашу укупну скученост, конвенционалност, неоствареност.

Није он побркао план живота и поетско мишљење, како то тврде наши (о)тужни позитивистички критичари, него је, даровито и својевољно, покушао да укине границу између папира кога је, скоро као фетиш, волео, писао и цртао, и безмерне плазме живота који траје.

У Антићевом стваралачком потезу, једнако у стиху, прози, као и у драми и филму, било је увек нечег ненадокнадиво завереничког, бунтовног, скоро устаничког. Његов вишедеценијски старт

ка табу мотивима, био је тако природан, али истовремено лудо храбар. Довољно је овде поменути круцијалне, а дотад недодирљиве теме Голог отока и сурово време откупа, у филмовима *Свети њесак* и *Доручак са ђаволом* па намах поставити нашег песника на разину велике, булгаковљевске планетарне трагедије. А, веома конвергентно, појава *Плавој чујерка* и тинејџерске, прве љубави, оне већ далеке 1965, када сам га промовисао у београдском Атељеу 212, није само узнемирила наше букварске тадашње медиокритете, него је, у најбољој традицији некадашњег КАДОК-а, остварила једну од наших најалармантнијих маштарија.

Рођен равно сто година после Ђуре Јакшића (1832, 1932), на небеској раздаљини од Српске Црње до Мокрина, Антић је романтичарски дух једног бившег времена обновио, стварајући од своје укупне поезије једну од најпотреснијих наших аутобиографија.

У књизи *Концерт за 1001 бубањ* (1962), карактеристично га одаје поднаслов: *Дневник о мени, љубави и неким њицима*. Касније се обзнанило до краја: Антић је (п)остао наш највећи песник птица. Нико као он, ваља и сада поновити, није о птицама певао тако заветно, носталгично и болно. Попут Паола Учела, он је баш птицама поклатио своју љубав, своје ноћне море, свој сан. Уосталом, и на његовим раним цртежима најчешће се, као симбол, јављају железничке трачнице, телефонске жице, звезде, винске бозе и чаше и – птице.

Готово да је свака од многобројних Антићевих књига читанка љубави, уговор са птицама, путовођа по великом звезданом шару који је над нама, непрекидно, заувек, *кров свеӣа*.

Цитирао је једном кафанску мађарску песму: *У живо̄ӣу је увек било некако*. Е, то некако, на Антићевим раскршћима, биографским и песничким, имало је, увек и увек, и димензију продужетка, унутрашњег обогаћивања, спирале истраживања, како би се, кад тад а можда и раније, досегао онај *унӯӣрашњи врх несхва̄ӣљиво̄ӣ и мо̄ӯће̄ӣ*.

Чинио је готово немогуће. У *Панчевцу* је објављивао један од првих наших националних стрипова, а у овдашњем, локалном листу фељтон *Обично ње̄ӣком*, који је постао образац новосадског подлисја, у матошевском смислу.

Усуђујем се да и овде, баш данас, поновим:

Антић је, поновимо углас, тајанствена, чудесна тачка наших говора и разговора, наших реченица. Не можемо без Антића.

Нови Сад, 14. 3. 2008.

Драшко Ређе̄ӣ

ДЕЧАК И МОРНАР**

Рођен сам у равници. То је земља без одјека. Ту ништа не враћа дозиве. Попију их даљине.

Јата лете у месту и могу се узабрати. Све се пригиње земљи. Све је на дохват руке.

Зар то не личи на слободу?

Ту се простори мере свитањима и сумрацима, а време дужинама сенки.

Млечни пут је до колена, као просута слама. Не мораш да се пењеш: звезде расту у жбуњу. Само се упутиш равно, по врежама од злата, и после десетак корака већ ходаш по небесима.

Зар то не личи на слободу?

Мирослав Антић, *Носач*

Узбудљиве и богате године песника Мирослава Антића (Мокрин, 14. 3. 1932 – Нови Сад, 24. 6. 1986) непорециво подсећају на живот великих романтичарских лиричара. И метафизичара, уосталом. Морнар, новинар, драматичар, сликар, филмски редитељ, прозаик, у тим бурним годинама којима је без сумње обележио многобројне градове и села где

** Предговор првом издању

је живео, певао, банчио, никада спавао, будан сањао, гледао и надасве памтио, свакако је знаменито обновио романтичарски дух у најбољим нашим традицијама. Рођен равно сто година после Ђуре Јакшића, једног од његових песничких предака, и то на невеликој раздаљини географских мерења (Српска Црња – Мокрин), овај исто пусти Банаћанин канда је све у животу освајао рано, у зарумењеним зорама безмало дечачког доба. Прву књигу (*Исџричано за њролећа*, 1950) објавио је са непуних осамнаест година, а прво издање својих *Сабраних дела* (Нови Сад, 1982) са пуних педесет година.

Најпре на трагу Јесењина и Мајаковског, али и Васиљева и Црњанског, Антић је, под сводовима безмерног панонског неба, романтичарски узнесено, сензуално и узбуђено пратио лет облака и неизвесне маршруте Цигана. Увек на трагу колективног заноса слободе. Поднебље кошаве, великих зима и крупних померања, овај лиричар је доживљавао превасходно као судбину, знамење само, форму, а не униформу разговора са другима, са природом, с истином: „Дува велик ветар... Искривио дрвеће и ђермове и сва жита.“ Његов рапсодични глас, и не тек једино у поеми *Војводина*, у аутентичном тоталитету, поистоветио се са простором. У књизи *Концерти за хиљаду и један бубањ* (1962) карактеристично га, и веома рано уосталом, одаје поднаслов: *Дневник о мени, љубави и неким њишцама*. Касније се обзнанило до краја: Антић је (п)остао наш највећи песник птица. Нико као он, у

нашој модерној лирици, није о птицама певао тако заветно, носталгично и болно као Антић. Попут Паола Учела, за њега су птице биле налик на звезде којима је, такође, с оног ниског равничарског видиковца, поклонио своју љубав, своје ноћне море, свој сан.

Цитирао је једном кафанску мађарску песму: *У живоју је увек било некако. Е, што некако*, на Антићевим раскршћима, биографским и песничким, имало је, увек и увек, и димензију продужетка, унутрашњег обogaћивања, спирале истраживања, како би се, кад тад а можда и раније, досегао онај *унутрашњи врх несхваћивој и немоћној*. Огромно памтећи, Антић је надасве настојао да буде *млађи од својих усйомена*. Уосталом, у *Мирној њесми* поручивао је усрдно, непосредно, и само за оне који још умеју, и смеју да сањају: *Животи је све нешто из њочейка*. У маломе, а богме и у великоме, читава његова песничка биографија показује раст оног човечанства које је спомињао често, и које је, заштитнички и нежно, рођачки третирао: у отвореном породичном кругу.

С њим, и код њега, све је брзо и блиставо постајало друкчије. Његова богородица има ореол од цица, а ђерам, тај подигнути прст увис на банатској равници, само је његов млађи брат. Једна од незаобилазних особина његове поетике свакако је оличена у тој неизвесности звезданој, космичкој, интерутеринској. Готово да је свака од многобројних Антићевих књига читанка љубави, уговор са птицама, путовођа по великом звезданом

шару који је над нама, непрекидно, заувек. С њим је, одиста, најједном све било звездано, оза- рено, романтично. Његова изузетна популарност свакако се може, и мора, тумачити и као последица магичног поистовећивања са тајнама, менама и откровењима читалаца, а заправо песникових најближих сарадника, сапутника и сапатника, у овом животу који је, најчешће, доживотан.

Антићева култна књига *Полави чујерак* (Београд, 1965), објављена за последњих четврт столећа у више издања и у више примерака него многобројни наши класични наслови, стари и по један век, донела је у сферу наше тзв. дечје поезије апсолутни, али нов, свеж и ничим натруњен сензибилитет слободе, новог померања граница конвенција, конвенционалних одређења. Његова плава звезда, тако симболична, и тако витоперена изнад наших сивих обзора, блиста, управо из *Плавој чујерка*, чисто, племенито, неугасиво. Његове разгледнице, успаванке и босоноге песме буде нас најтише, како би казали наши стари песници, с којима Антића, свакако, повезује и велики респект према крику једног, рецимо усамљеног човека, самоубице, такође освајача слободе. Свакако, чинила се, и чини се још увек крупна неправда у *Чујерку*, и каснијим тзв. дечјим књигама Антићевим. У питању, наиме, није примењена, примерена лирика за децу, већ доживљени дневник дечачког раста, открића, непосредности. Уосталом, толико многозначности, то-

лико свежине, толико отворених простора, и прозора, једва да има још једна књига мог језика.

А кад је већ о језику реч, управо је Антић, пре свега у књигама *Гарави сокак* (Чортановци, 1973) и *Кикинда* (Кикинда, 1987), остварио властитост говора, непорочну, истраживачку, издвојену. У *Гаравом сокаку* то је немиран слап ромског исказа; у *Кикинди*, спој тајанственог и географског; топономастика се претапа у нешто друго, а географија прераста у менталитет. Уосталом, Антић је, вечито загледан у постојећу, а можда и непостојећу мрљу на нашем челу, постајао маг у оскудним временима о којима је, тако давно, певао и Жарко Васиљевић. Бајковити Банаћанин је, попут комете, пролетео нашим видицима, огрезлим у мизантропију, сивило, јадно осећање за такозвана колективна одушевљења времена.

Антић ни случајно није у књигама. Три покушаја окупљања и систематизовања његовог опуса (1982, 1986, 1989) ни приближно нису исцрпла овај задатак културе, памћења, љубави. Његов роман *Свети вештар*, у неколиким верзијама, још је у рукопису. А и иначе, с времена на време, може се пронаћи и сазнати, и у оним разлисталим свескама које кафанске певачице зову *Речи*, понеки Антићев стих, љубоморно и одано чуван, пажен и мажен. Антић је и ту био налик на Змаја: радосно је остављао златнике свога талента на свакојаким местима, и у многобројним трезорима тајни. Очевидно, у далекој парафрази познатог става Душана Матића о Тину

Ујевићу, како *свако носи у себи свој Ујевића*, могло би се забележити, данас и овде, и још понегде, како *свако носи у себи свој Антића*.

Књига коју држите у руци и почињете да прелиставате, да се подсећате, да сањате, зацело је и *мој Антић*. Непреврео, сугестиван, неочекиван, у трећој димензији, неосвојен, чаробан.

Када сам у јуну 1986. године, непосредно пред ону коначну, на жалост, трећу песникову смрт, завршавао књигу *Улејшавање невидљивој* (Хагиографија о Мирославу Антићу, Сарајево, 1988), Антић ми је, у перо, издиктирао један од крајева те књиге:

„У целом свету кад пишу бајке – био једном, било једном, уверавају те да је то истина.

Једино у Закавказју почињу бајку:

Било једном, а можда и није било.

Ти веруј ако хоћеш, а можда и не мораш.

Кад је реч о мени – ствар треба завршити закавказки:

Био једном, а можда и није био...“

Свакако, ова антологија показује да је био Антић. Песни, боем, уметник речи, усмењак, певач, сликар, драматичар, сценариста, велики спавач, капетан брода, путник, пустилов, љубавник завичаја, астроном, али и астролог, паор, дечак, Банаћанин, саговорник Превера, партнер Таља, наследник Змаја, филмација, бостанција, градитељ, чудиста, мајстор свакојакних вештина, репортер, и то онај који нас буди *обично њејком*, заљубљеник возова, нарочито

експресних, који иду на север, мислилац, друг из детињства које, никако, није прохујало, боксер, опчињен летом галеба Џонатана Ливингстона, маг.

И да се разумемо: има бар неколико Антића у нашој лирици. То је, зна се, најпре песник педесетих година, огрезлих у *мек и блаі шїїмунї*, како су критичари говорили. Онда је то рапсод равнице, широких и пространих замаха, звездознаца који добро зна да су све велике опсерваторије света, од Халдеје до Неваде, увек постављене или усред равнице или усред висоравни: само се оданде види велико звездано небо. Затим, то је песник, који је испевао, и испричао, најаутентичнију, и то одмах велику, звездану причу о детињству, непревазиђеном, раскошном, изворном. Онда, напokon, то је онај песник који је, особито у својим последњим, тако журајивим годинама, живо настојао да спозна дно, да се – пред одлазак – приближи тајни, светлостима ненаданим, свету који је над нама и у нама. Свакако, то је и Антић усред својих свакојакних маштарија од којих, у нас, никада није било смелијих и реторски заошијаних у непредвиђено, неисцељено, неосвојено.

И данас, све је друкчије: Антић је тајанствена, чудесна тачка наших говора и разговора, наших реченица.

Не можемо без Антића. Као ни без будног сна наших оскудних времена.

Нови Сад, 4. 8. 1992.

Драшко Ређеи

БАСНА

Рода

одевена у костим од новог пролећног перја
и један сасвим олињали
ћелави ћерам
ћаскали су стојећи на једној нози
о филозофским темама
онако из пуке досаде

а знаш ли

казала рода

знаш ли да никад нећеш полетети

јер равнодушни се лињају

а крила расту само од превеликих жеља

ћерам оцеди кап воде с њушке

и рече

жмиркајући лимено према сунцу

лако је вама

госпођо

кад сте удати за ветар

а ја сам се земљом оженио

наравоученије ове басне

изгубљено је у перју рода

које су одлетеле

ПЛАВА ЗВЕЗДА

1.

Иза шума, иза гора,
иза река, иза мора
жбуња, трава,
опет ноћас тебе чека
чудна нека звезда плава,
звезда права.

Чак и ако не верујеш,
пробај тога да се сетиш.
Кад зажмуриш и кад заспиш,
ти покушај да је чујеш,
да одлетиш,
да је стигнеш и ухватиш
и сачуваш кад се вратиш.

Али пази: ако није
сасвим плава, сасвим права,
мора лепше да се спава:
да се сања до свитања.

Мора даље да се луга.
Тресто пута.
Петсто пута.
Мора друга да се нађе.
Трећа.
Пета.

Мора у сну да се зађе
на крај света.
И још даље иза краја:
до бескраја.